SUOMEN PUNAISEN
RISTIN LAUSUNTO

12.11.2026

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Suomen Punaisen Ristin lausunto unionin pelastuspalvelumekanismia ja terveysuhkiin varautumista koskevasta jatkokirjelmästä UJ 22/2026 vp

Suomen Punainen Risti kiittää Suomen Punaiselle Ristille ja Vapaaehtoiselle pelastuspalvelulle (Vapepa) osoitetusta lausuntopyynnöstä koskien valtioneuvoston jatkokirjelmästä, joka koskee ehdotusta asetukseksi unionin pelastuspalvelumekanismista ja unionin tuesta terveysuhkiin varautumista ja reagointia varten (UJ 22/2026 vp, U 51/2025 vp).

Keskeiset huomiomme ovat:

- **Koko yhteiskunnan kattava lähestymistapa tulee konkretisoida myös kansalaisten, paikallisyhteisöjen, järjestöjen ja vapaaehtoisten osalta.**
- **Terveysuhkiin varautumista tulee tarkastella koko toimintaketjuna materiaalien saatavuudesta niiden käyttöön ja avun perille pääsyyn asti.**
- **Terveysuhkiin varautumisessa tulee lääkkeiden saatavuuden rinnalla huomioida myös kriittisten ihmisperäisten aineiden saatavuus**
- **Logistiikan ja varastoinnin kehittämisessä tulee Suomen kannan mukaisesti hyödyntää olemassa olevia toimintamalleja ja valmiuksia päällekkäisten rakenteiden sijaan.**
- **Siviili-sotilasyhteistyön kehittämisessä, myös terveyshätätilanteissa, tulee turvata terveydenhuollon toimijoiden suoja ja humanitaarisen toiminnan riippumattomuus.**
- **Sotilaallisia toimijoita tai sotilaallista kriisinhallintaa ei tule käyttää humanitaariseen apuun liittyvään toimintaan ja tämä ero tulee selvästi tuoda esille myös pelastuspalvelumekanismia kehitettäessä ja erityisesti sotilaallisten valmiuksien hyödyntämistä kehitettäessä.**
- **Rahoituksen tulee mahdollistaa myös järjestöjen ja paikallisten toimijoiden valmiuksien vahvistaminen, kuten vapaaehtoisten koulutus, ensiapu- ja evakuointivalmiudet, materiaalinen varautuminen, varastointi, logistiikka ja psykososiaalinen tuki.**

Suomen Punainen Risti pitää unionin pelastuspalvelumekanismin uudistamista ja sen soveltamisalan laajentamista tervetulleena. Muuttunut turvallisuusympäristö sekä yhä useammin samanaikaiset, pitkäkestoiset ja eri sektoreille ulottuvat kriisit edellyttävät nykyistä vahvempaa varautumista, yhteistyötä ja kykyä toimia erilaisissa häiriö- ja kriisitilanteissa.

Uudistuksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää riittäviä voimavaroja kriisien ehkäisyyn, varautumiseen ja vastaamiseen. EU:n seuraavan rahoituskehyksen tulee varmistaa riittävät voimavarat kriiseissä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tavoittamiseen ja auttamiseen.

1. Kansalaisyhteiskunnan rooli osana koko yhteiskunnan varautumista

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että jatkokirjelmässä korostetaan edelleen koko yhteiskunnan ja kaikki uhat kattavaa lähestymistapaa. Kansalaisten, paikallisyhteisöjen, järjestöjen ja vapaaehtoisten rooli jää kuitenkin Suomen aikaisemmissa sekä täsmennetyissä kannoissa konkretisoimatta. Kriisinkestävyyden ytimessä on ihmisten kyky pitää huolta itsestään ja toisistaan sekä osallistua yhteiseen varautumiseen.

Koko yhteiskunnan kattava lähestymistapa on konkretisoitava myös kansalaisten ja vapaaehtoisten roolin osalta. Suomen tulee tuoda selkeästi esille, että kriiseihin varautuminen ja niihin vastaaminen edellyttävät viranomaisten välisen sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön lisäksi kansalaisyhteiskunnan, järjestöjen, vapaaehtoisten ja paikallisyhteisöjen järjestelmällistä mukanaoloa. Kansalaiset ja vapaaehtoiset tulee tunnistaa aktiivisina toimijoina, ei ainoastaan varautumistoimien ja avun kohteina.

Varautumisen edistämisessä tulee kiinnittää huomiota konkreettisiin kansalaistaitoihin. Näihin kuuluvat muun muassa ensiaputaidot, kyky auttaa muita, toiminta häiriötilanteissa kuten alkusammutusaidot, sekä ymmärrys omasta varautumisesta (kotivara). Väestön valmiuksia ja vapaaehtoista auttamista vahvistamalla voidaan samalla tukea yhteisöjen kriisinkestävyyttä.

Ennakkovaroitusten tulee tavoittaa ihmiset ymmärrettävässä ja saavutettavassa muodossa sekä johtaa ennalta sovittuihin, oikea-aikaisiin toimiin myös paikallistasolla.

Suomessa järjestöillä ja vapaaehtoisilla on merkittävä rooli muun muassa väestön varautumisen tukemisessa, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tavoittamisessa, ensiapuvalmiudessa, psykososiaalisessa tuessa, materiaaliavussa sekä evakuointi- ja vastaanottotilanteissa. Tätä osaamista, paikallista läsnäoloa ja kykyä mobilisoida vapaaehtoisia tulee hyödyntää myös kehitettäessä EU:n yhteisiä valmiusrakenteita.

Vapaaehtoisten osallistumisen edellytyksenä on, että heidän turvallisuudestaan, vakuutusturvastaan ja psykososiaalisesta tuestaan huolehditaan ja että heidän oikeudellinen asemansa ja vastuukysymyksensä ovat selkeitä myös rajat ylittävissä avustustehtävissä.

2. Terveysuhkiin varautuminen

Suomen Punainen Risti pitää hyvänä terveysuhkiin varautumisen ja reagoinnin vahvistamista osana kokonaisuutta. Kirjelmässä mainittujen lääkinnällisten valmiuksien, materiaalien ja varastointikapasiteetin kehittämisen rinnalla tarvitaan kuitenkin koulutettua henkilöstöä, toimeenpanokykyä ja selkeitä toimintamalleja. Varautumista tulee tarkastella koko toimintaketjuna materiaalien saatavuudesta niiden käyttöön ja avun perille pääsyyn asti. Vakavissa terveysuhkissa keskeistä on kyky tavoittaa eri väestöryhmät ja erityisesti eniten apua tarvitsevat ihmiset, vahvistaa ihmisten toimintakykyä ja luottamusta sekä tarjota psykososiaalista tukea.

Terveysuhkiin varautumisessa tulee lääkkeiden saatavuuden rinnalla huomioida myös kriittisten ihmisperäisten aineiden saatavuus (verivalmisteet ja plasma lääkkeiden raaka-aineena). Verihuollon toimivuus ja plasmaperäisten lääkkeiden saatavuus ovat kriittisiä terveydenhuollon toimintakyvyn turvaamiseksi.

Jatkokirjelmän mukaisesti on tärkeää, että asetuksessa varauduttaisiin erilaisiin terveysuhkiin, kuten CBRN-aineiden aiheuttamaan uhkaan ja aseelliseen konfliktin tai muiden suuronnettomuuksien

aiheuttamien potilaiden hoitoon. Terveyssektorin kuulemisessa tulee julkisen sektorin lisäksi huomioida toimijat, joilla on käytännön kokemusta rajat ylittäviin terveysuhkiin vastaamisesta eri puolilla maailmaa ja erilaisissa häiriötilanteissa.

3. Siviili-sotilasyhteistyön kehittäminen

Jatkokirjelmässä Suomi katsoo, että siviili-sotilasyhteistyö tulee huomioida erilaisissa kriisitilanteissa laaja-alaisesti, myös terveyshätätilanteisiin varautumisessa ja vasteessa. **Yhteistyön ulottaminen terveyshätätilanteisiin edellyttää selkeitä rooleja ja vastuita sekä terveydenhuollon suojan ja riippumattoman humanitaarisen toiminnan edellytysten turvaamista.** Pelastuspalvelumekanismia voidaan käyttää myös unionin ulkopuolella tapahtuvissa katastrofeissa, ja uudistuksessa huomioidaan aiempaa vahvemmin myös aseelliset konfliktit osana toimintaympäristöä.

Yhteistyötä kehitettäessä tulee siksi tunnistaa riippumattomien humanitaaristen toimijoiden erityinen asema. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden velvoitteet tulee ottaa huomioon jo rauhanajan varautumisessa.

Humanitaarisen avun perusperiaatteiden mukaan apu on aina puolueetonta, tarpeeseen perustuvaa, eikä sitä tule kytkeä sotilaallisten tai poliittisten päämäärien osaksi. Lisäksi sotilaallinen toiminta ja toimijat tulee erotella siviililuontaisesta toiminnasta, siviilikohteista sekä -väestöstä. **Sotilaallisia toimijoita tai sotilaallista kriisinhallintaa ei siten lähtökohtaisesti tule käyttää humanitaariseen apuun liittyvään toimintaan ja tämä ero tulee selvästi tuoda esille myös pelastuspalvelumekanismia kehitettäessä.**

4. Olemassa olevien logististen valmiuksien hyödyntäminen

Jatkokirjelmässä esitetty Suomen kanta olemassa olevien toimintamallien sekä koordinaatio- ja logistiikkarakenteiden hyödyntämisestä päällekkäisten rakenteiden luomisen sijaan on oikea. Tämä on tärkeää myös lääkinnällisten vastatoimien varastoinnin ja käyttöönoton kehittämisessä.

EU:n logistiikkakeskuksia, valmiuksien ennakkosijoittamista, kuljetuksia, varastointia ja lääkinnällisiä evakuointeja kehitettäessä tulee hyödyntää olemassa olevia kansallisia ja kansainvälisiä valmiuksia.

Puolustuksen logistiset kyvykkyydet muodostavat merkittävän osan valtioiden omassa hallinnassa olevista logistiikkavalmiuksista. **Näiden valmiuksien hyödyntämistä kehitettäessä tulee huomioida kansainvälisen humanitaarisen oikeuden erotteluperiaate**, **joka edellyttää aseellisissa konflikteissa siviiliväestön ja siviilikohteiden erottamista sotilaallisista toimijoista ja kohteista**. Yhteistyön toimintamallien tulee turvata humanitaarisen toiminnan siviililuonne ja riippumattomuus sekä pitää avustustoimijoiden ja sotilaallisten toimijoiden roolit selkeästi erillään, vaikka kyseessä olisikin valtiollisen toimijan oma toiminta. Sotilaallisten logistiikkavalmiuksien käyttö siviilien avustamiseen konflitin kontekstissa lisätä turvallisuusriskejä, jos siviili- ja sotilaallisen toiminnan välinen ero hämärtyy.

Lisäksi huomioimme, että rajat ylittävän avun sujuvuus edellyttää, että henkilöstön ja avustusmateriaalin liikkumiseen liittyvät hallinnolliset esteet tunnistetaan ja tarvittavat menettelyt sovitaan ennalta. Tämä koskee muun muassa tarvittavia lupia sekä avustusmateriaalin ja kaluston rajanylitys- ja tullimenettelyjä.

5. Poikkisektoraalinen analyysitukisolu ja yhteistyö humanitaaristen toimijoiden kanssa

Jatkokirjelmässä käsitellään poikkisektoraalisen analyysitukisolun perustamista hätäavun koordinaatiokeskus ERCC:n yhteyteen. Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä Suomen korostamaa tavoitetta, että toiminto tuottaa aitoa lisäarvoa eikä synnytä päällekkäisiä rakenteita. **Sen tehtävät ja suhde olemassa oleviin EU:n ja globaaleihin kriisikoordinaatiorakenteisiin tulee määritellä selkeästi.**

Analyysitukisolun tiedonvaihdossa ja yhteistyökäytännöissä tulee huomioida myös riippumattomat humanitaariset toimijat, kuten Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liike. Yhteistyö tulee järjestää niiden itsenäistä asemaa ja humanitaarisia periaatteita kunnioittaen. Se ei saa johtaa humanitaaristen toimijoiden liittämiseen osaksi viranomaisten tai sotilaallisten toimijoiden operatiivisia rakenteita tavalla, joka vaarantaisi niiden itsenäisen aseman tai humanitaaristen periaatteiden mukaisen toiminnan tai synnyttäisi epäilyksiä niiden riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

6. Riittävä rahoitus käytännön siviilivalmiuksiin ja järjestöjen toimintakykyyn

Rahoituksen jakovalmistelussa ja kohdentamisessa tulee varmistaa, että sekä pelastuspalvelun että terveysuhkiin varautumisen käytännön valmiuksille ja niitä tukeville järjestöjen valmiuksille turvataan riittävät voimavarat.

Auttamistoiminnan laajentaminen kriisitilanteiden kasvaviin tarpeisiin on käytännössä mahdollista vain järjestöjen ja vapaaehtoisten voimavaroja hyödyntämällä. Tämä edellyttää jo ennalta rakennettuja yhteistyö- ja koordinaatiorakenteita, selkeitä toimintamalleja sekä koulutettuja vapaaehtoisia.

Suomen Punainen Risti tukee Suomen aiempaa kantaa siitä, että rahoitusta tulee voida kohdentaa yhteiskunnan varautumiseen, väestön kriisinkestävyyteen ja siviilivalmiustoimijoiden suorituskykyyn. **Rahoituksen tulee mahdollistaa myös järjestöjen ja paikallisten toimijoiden valmiuksien vahvistaminen, kuten vapaaehtoisten koulutus, ensiapu- ja evakuointivalmiudet, materiaalinen varautuminen, varastointi, logistiikka ja psykososiaalinen tuki.** Riittävät voimavarat tulee turvata kriisien ehkäisyyn, ennakoivaan toimintaan, ennakkovaroitusjärjestelmiin sekä väestön omatoimisen varautumisen ja yhteisöjen kriisinkestävyyden vahvistamiseen.

Eero Rämö
pääsihteeri
Suomen Punainen Risti